

своїх емоцій (агресії, злості, страху, ворожості), тобто трансформація заборонених імпульсів і бажань у більш приязні і соціально загальноприйнятні суспільством може призвести до появи у індивідуума різних психосоматичних розладів та поведінкової соціальної дезадаптації.

У осіб, які отримали поранення самооцінка суттєво змінена і схильна до впливу захисних механізмів особистості, що проявляється в різких розбіжностях своєї оцінки (завищення або заниження).

Узагальнюючи отримані результати дослідження можна зробити такі висновки: вибірка характеризувалася більшою значимістю конкретних життєвих цінностей – здоров'я, матеріально забезпеченого життя, щасливого сімейного життя, цікавої роботи. Абстрактні життєві цінності такі, як пізнання, творчість, краса природи та мистецтва мали тенденцію залишатись на нижніх рівнях рангу, але любов тричі займала високий рівень ієрархії цінностей.

Результати психологічного дослідження дозволяють виявити особистісні зміни, емоційний стан та потенційні можливості кожної окремої людини з метою реалізації індивідуального процесу профілактики, реабілітації та реадaptaції.

Федотова Т.А., доцент ДНУ
ім. О. Гончара, кандидат економічних
наук, доцент

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЯК РЕАБІЛІТАЦІЙНА ФОРМА ДЛЯ УЧАСНИКІВ АТО

Проблема працевлаштування колишніх військових АТО з кожним роком набуває гостроти. Зростає мобілізаційний потік, а разом з ним росте і число солдатів, що повертаються до цивільного життя. Психіка людей в умовах бойових дій налаштовується на інші умови життя і відповідні потреби. І після того, як демобілізовані повертаються до мирної обстановки, вони виявляються непристосованими до неї, маючи інші погляди, ніж оточення.

Яскравим прикладом може слугувати статистика по В'єтнаму. За 15 років війни за офіційною статистикою з боку

США загинуло 58 тис. солдатів, 300 тисяч отримали поранення, контузії та залишились інвалідами. В подальшому практично половина з них покінчили життя самогубством через неможливість адаптуватися в цивільному житті. Крім того 90% тих, що повернулися з фронту, розвелися. *Практично всі знаходилися у стані посттравматичного стресового розладу.* За 5 років герої перетворилися на непотрібних суспільству і незрозумілих громадян, перетворилися на злочинців та бандитів.

Все це відбувалося незважаючи на те, що у США є Міністерство у справах ветеранів, яке реалізує спеціальні програми соціальної адаптації солдатів, надає їм та їх сім'ям матеріальну, соціальну і психологічну допомогу. В Україні же програми психологічної адаптації та системи реабілітації на державному рівні зовсім не існує. З урахуванням ситуації, що склалася, потрібна серйозна підтримка від держави, як, приміром, в США. Крім того за рахунок Міністерства оборони демобілізованим слід організувати масову перепідготовку на мирні професії, що мають попит на ринку праці, та розробити для них спеціальну програму працевлаштування.

Наприклад на початку 90-х років в Західній групі військ німці організували навчання офіцерів радянської армії на курсах менеджерів [1, с. 45]. У результаті декілька тисяч військовослужбовців ще до повернення додому отримали дипломи міжнародного зразка. Подібну програму намагалися впровадити в Росії шляхом надання звільненим спеціальних сертифікатів на безкоштовне навчання у Вузах Росії, які будуть оплачувати з бюджету. Проте даний проект так і не був впроваджений.

У період повернення процес соціальної адаптації обтяжений необхідністю рішення ряду нових і складних проблем цивільного життя, оскільки відбувається переорієнтація на інші життєві установи. В процесі реінтеграції в цивільне життя деяким учасникам АТО доводиться докладати величезних зусиль, щоб забезпечити свою конкурентоспроможність на ринку праці, повернутися до колишньої роботи або знайти нову.

Особливо важко знайти роботу демобілізованим з сільських районів, де немає попиту на робочу силу та підприємств, що можуть запропонувати грошову роботу. Для таких категорій для пошуку роботи в місті потрібні чималі

гроші для проживання. Ситуація ще обтяжується тим, що наймання життя значно подорожчало у зв'язку зі значним зростанням на нього попиту через великі потоки біженців з території АТО. Це до того ж веде до значного зростання напруги на ринку праці, адже переселенці прагнуть також знайти роботу за місцем проживання. З урахуванням високого рівня безробіття в Україні до всіх цих подій, ситуації на ринку праці з часом тільки погіршується.

В підсумку колишні солдати живуть на утриманні у батьків та своїх сімей, що веде до руйнування сімейних союзів, і страждають від неробства та проблем проведення вільного часу.

Даними причинами можна обґрунтувати і те, що багато солдат після демобілізації виявляє бажання залишитися в армії і продовжити службу за контрактом. Значне поліпшенню умов проходження служби за контрактом, збільшення оплати, додаткові соціальні гарантії, продовження армійської служби в новій якості веде до зростання чисельності бажаючих. Вони орієнтуються на свій досвід, багато хто повертається в ті військові частини, в яких служили, на вже освоєні військові спеціальності.

Положення ускладнюється тим, що значна частина, не маючи можливості легально працевлаштуватися, існує за рахунок кримінальних доходів(перевезення і збут наркотиків, контрабанда, захоплення підприємств (рейдерство), викрадення людей з метою викупу і т. п.).

Доречно згадати ситуацію на початку 90-х років, коли молоді люди після армії, як правило, не маючи професії та досвіду роботи, не знали, куди себе подіти на «громадяниці», та не мали можливості влаштуватися на роботу через масове закриття підприємств та зростання безробіття в країні. Вони опинилися в числі перших кандидатів на поповнення кримінальних структур, що розрослися до колосальних розмірів. Сьогодні ця проблема багато в чому втратила свою колишню гостроту, але не зникла повністю. Адаптація демобілізованих до сучасних вимог ринку праці, а також створення умов, що дадуть їм змогу найефективніше застосовувати свої здібності, дадуть можливість цій категорії громадян успішно здійснювати свої життєві плани.

Відсутність реальних шансів влаштуватися на престижну і високооплачувану роботу відразу ж після закінчення військової служби, а також підвищений рівень самооцінки і байдужості,

формують у багатьох досить низький рівень тривожності щодо можливої втрати робочого місця. Вони вважають, що у разі несподіваного звільнення зможуть знайти нову відповідну роботу, не гірше за попередню. Тих, хто знаходиться в кризовому *стані посттравматичного стресового розладу*, мало цікавлять умови праці та рівень зарплати. Проте є частина таких, що вважають, що вони не мають працювати на непрестижних та низькооплачуваних роботах.

У молодих людей, що повернулися до цивільного життя після служби в армії в силу перерви в професійній діяльності або відсутності досвіду роботи за фахом невідповідність якості отриманої освіти потребам ринку праці відчувається особливо рельєфно. Це пояснюється тим, що незакріплені знання з практики і первинні професійні навички у працівників молодого віку швидко слабшають або втрачаються. Якщо у людей середнього віку, що не мають можливості працювати за своєю спеціальністю, часткова професійна декваліфікація, за оцінками економістів, настає приблизно через три роки, то у молодих людей цей показник наближується до одного року [2, с. 151].

У регіонах вже неодноразово робилися спроби створення спеціальних структур, що вирішують проблеми працевлаштування колишніх солдатів, але вони функціонують силами волонтерів та небайдужих громадян, практично не маючи державної підтримки.

Наростання кризових явищ в економіці та затягування конфлікту на Сході змушує шукати нові шляхи подолання проблем, що ускладнюють працевлаштування колишніх військовослужбовців із зони АТО.

Список використаних джерел

1. Макаев С. Уволенные в запас кадровые военнослужащие как ресурс государственного развития // Власть. – 2009. – № 9. – С. 43–46.
2. Резник Г.А. Социально-экономическая устойчивость молодежи в условиях рынка // Европейские социальные модели: подходят ли они для России: сб. ст. Международная научно-практическая конференция. – Пенза, 2005.